

KRONİK

I — Teşriî çalışmalar ve mevzuatımız; II — Mahkeme içtihatları; III — Eser tahlil ve tenkitleri

I

Teşriî çalışmalar ve mevzuatımız

(1/VII/1943 — 31/XII/1943)

A) Kanunlar; B) T. B. M. M. kararları; C) Tefsirler; D) Nizamnameler;
E) Talimatnameler; F) İcra Vekilleri Heyeti kararları.

A) KANUNLAR;

1 — Adî :

§ Yangın, yer sarsıntısı, seyelân veya heyelân sebebiyle mahkeme ve Adliye dairelerinde ziyaa uğrayan dosyalar hakkında yapılacak muamelelere dair kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4473 sayılı kanun, esas itibariyle, beş fasıldan tereküp etmektedir. Birinci fasla tekaddüm eden ve birinci, ikinci, üçüncü maddeleri ihtiva eyliyen umumî hükümler meyanında, yangın, yer sarsıntısı, seyelân ve heyelân sebebiyle mahkeme ve Adliye dairelerinde ziyaa uğrayan dosyaların yenilenmesi keyfiyetinin bu kanun hükümleri dairesinde yapılacağı ve tasrih olunan bu hallerde bu kanunun tatbik edilebilmesinin Adliye Vekâletinin kararına bağlı olduğu ve kararın Resmi Gazete ve ayrıca mahallinde mutad vasıtalarla neşir ve ilân edileceği bildirilmektedir. Kanuna göre yenileme muamelesi, taraflardan birinin, dâvaya dahil olanın, ihbar üzerine dâvaya iltihak etmiş olanın, icrada takip talebi yapanın, cezada şahsî şikâyette bulunan veya müdahil olanın, veya bunların yerine kaim olanların talebiyle yapılabilmektedir.

Kanunun birinci faslı hukuk ve ticaret dosyalarına tahsis edilmiştir. Mezkûr fasılda münderic dördüncü maddeye göre, yenileme talepleri işe başlamış olan mahkeme tarafından tetkik olunacak ve bu vazife lüzumuna göre Adliye Vekâletince hâkim sınıfından ayrılacak kimselerden mahallinde teşkil edilecek bürolara veya mevcut mahkemelerden birine tevdi kılınabilecektir. Beşinci maddeye göre talep, imzalı bir beyanname ile yapılacak ve beyannameye yenileme talebinde bulunanların adı ve soyadları, ikametgâhları, vekillerinin adı ve soyadları ve ikametgâhları, dâvanın mevzuu, dâvanın ikame tarihi, dosya numarası, ibraz edilmiş olan

vesikaların adedi, mahiyeti ve muhtevası, tahkikat hâkimi huzurunda ve mahkemede ikame edilmiş olan diğer deliller, âfet tarihine kadar tthaz olunan kararlar ve yapılan muameleler, hüküm verilmişse tarih, mahiyet ve mucip sebepler dercolunacaktır. Keza, beyannamedeki imzanın, sahibine ait olduğu hâkim veya büro âzalarından biri tarafından tasdik edilecektir. Aynı faslın altıncı maddesinde yenileme taleplerinin kanunun ikinci maddesi gereğince vâki neşir ve ilân tarihinden itibaren altı ay zarfında yapılacağına ve müteakıp maddelerde de yenilenme hakkında takip olunacak usul ve muameleye dair hükümler vazolunmuştur.

Kanunun icra ve iflâs dosyalarıyla ilgili bulunan ikinci faslı icra dosyaları ve iflâs dosyaları diye iki kısma ayrılmıştır. On sekizinci maddeye göre, icra dosyalarının yenileme muamelesi yazılı deliller ve vesikalar üzerine icra ve iflâsı tetkik mercii vazifesini gören icra hükümleri tarafından yapılacaktır. Tetkik mercii icabında zayi olan delilleri tesbit için şahit de dinliyebilecektir. Yirmi altıncı maddeye göre de, yenileme muamelelerinde iflâs dairesi, tapu daireleri, bankalar, ticaret odaları gibi alâkalı müesseselerle gazete ilânlarından ve sair menbalardan istifade edecek ve bu husus hakkında lüzumlu gördüğü bütün tedbirleri alacaktır.

Kanunun üçüncü faslında, birinci ve ikinci fasıllara ait müsterek hükümler mevcuttur. Netekim, otuzuncu maddeye göre, âfet tarihinden evvel ibraz edilmiş olup zayi olduğu bu kanuna göre tesbit olunan ve resmî yahut tasdikli bulunmayan vesikaların taallûk ettiği dâvalarda gerek vesikanın yazısı, tarih ve imzası ve gerek vesikanın muhtevi bulunduğu akit ve muamelenin vücudu hakkında mahkeme veya büro şahit dinliyebilecektir. Mahkeme veya büro bu gibi şahitlerin kabul veya reddi hususunda, kendisine arzedilen diğer delil ve emarelere istinat suretiyle, geniş takdir hakkına malik bulunmaktadır.

Aynı fasılda münderiç otuz birinci madde dosyaların yenilenmesi için müracaat olunacak vasıtalarından, otuz ikinci madde yenileme hakkının sukutunu mucip olan vaziyetten, otuz beşinci madde bir işe ait vesika kimin elinde ise o kimsenin yenilemeyi yapan mercii emriyle bu vesikayı vermeye mecbur olup aksi takdirde, verilen emri, mazereti olmaksızın yerine getirmiyen şahıs hakkında mahkeme, büro veya tetkik mercii tarafından ve muameleyi isteyen icra ve iflâs daire ve memuru ise tetkik mercii tarafından on liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası hükmolunup tefhim veya tebliğ edileceğinden bahseylemektedir. Otuz beşinci maddenin müteakıp fıkralarına göre, yeniden tâyin edilen müddet içinde vesika veya cevabı vermektan imtina edenlerle hakikata muhalif beyanda bulunanlar hakkında zikredilen makamlardan verilecek müzekkeler üzerine sulh ceza mahkemelerince duruşma yapılarak elli liradan aşağı olmamak üzere ağır para cezası veya üç aya kadar hapis cezası hükmolunur. Eğer mezkûr maddede yazılı suçlar bir avukat tarafından yapılmışsa doğrudan doğruya veya yukarıda zikri geçen makamlardan verilecek müzekkere üzerine hakkında Baro tarafından ayrıca disiplin cezası dahi tâyin olunur. Baro, disiplin cezası tâyini hususunda mahkemece verilecek beraat kararıyla mukayyet değildir.

Kanunun dördüncü faslında ceza dosyalarının yenilenmesile ilgili hü-

kümler bulunmaktadır. Otuz altıncı maddeye göre, mevkuf olan ve olmayan suçlulara ait olup ilk tahkikat safhasına girmemiş veya ilk tahkikata tâbi tutulmasına kanunen lüzum bulunmamış olan işlere müteallik hazırlık tahkikatı umumî hükümler dairesinde yenilenecektir. Şikâyete bağlı işlerde dâvacıların verecekleri şikâyetname üzerine yeniden âmme dâvası açılacaktır. Yenilenme işinde zabıta kayıt ve dosyalarından ve suçtan zarar görenlerin şikâyet ve beyanlarından istifade edilecektir.

Aynı fasılda mevcut kırk birinci maddeye göre, yenileme sırasında o işe dair eski dosya ele geçerse yenileme muamelesi duracak; yenileme işi hükümlerle neticelendikten sonra hükmü havi eski dosya bulunursa mahkûmun lehindeki hüküm infaz edilecektir. Kırk ikinci maddeye göre de, yenileme muameleleri için istenilen vesikaları vermekten ve bildiklerini söylemekten çekinenler hakkında otuz beşinci maddedeki ceza verilecektir. Keza, kırk dördüncü maddeye göre, bu kanunun ceza işlerine müteallik hükümleri askerlik adliyesine de şamil bulunacak ve bu takdirde Adliye Vekâletine verilen salâhiyetler Millî Müdafaa Vekâletine, müddeiumumilere ait vazife ve salâhiyetler adli âmirlere, hâkim ve mahkemelere ait vazife ve salâhiyetler de askerî mahkemelere ait olacaktır.

Kanunun beşinci faslı «son hükümler» e tahsis olunmuştur. Kırk beşinci maddeye göre, işbu kanunda tarif edilen yenileme muamelesi, mahkeme ve adliye binaları içinde iken birinci maddede yazılı hâdiselerden dolayı zayi olmuş veya okunamıyacak dereceye gelmiş olan bütün evraka şamil bulunmaktadır. Kırk altıncı maddeye göre de, yenileme işine müteallik bilcümle evrak, kayıtlar ve bunların suretleri ve bu husustaki muameleler her nevi rüsum ve harçtan muaftır. Yenileme büroları veya mahkemeler tarafından verilecek vesikaların ibrazı üzerine noterler de, suretlerini çıkaracakları evrak için yazı ücretinden başka hiç bir resim ve harç ve ücret istiyemeyeceklerdir. Tebliğ ücreti ve yenilemenin iltizam ettiği diğer masraflar, mahkeme masraflarına dahil edilmek üzere yenileme istiyenden alınacaktır [*Resmî Gazete*, 21 temmuz 1943, sayı: 5461].

2 — Askerî :

§ Askerî sahra postalarında müstahdem posta, telgraf ve telefon memurlarıyla seyyar orduda vazife gören muhasebe memurlarına parasız verilecek elbise hakkında kabul buyurulan 7/7/1943 tarih ve 4455 sayılı kanuna göre:

Askerî sahra postalarında hizmet göseteren posta, telgraf ve telefon idaresi memurlarına askerî sahra postalarında vazife gördükleri müddetçe ve seyyar orduda hizmet gören muhasebe memurlarına fevkalâde hallerin veya seferberliğin ve harbin devamı müddetince orduda mevcut ve orduya ait bir rütbe alâmeti bulunmıyacak surette Millî Müdafaa Vekâletince tetkik ve tesbit edilecek renk ve şekilde hususi bir kıyafet olmak üzere bir kat elbise, kaput ve ayakkabı Millî Müdafaa Vekâletince parasız olarak verilecektir [*Resmî Gazete*, 14 temmuz 1943, sayı: 5455].

§ Subaylar heyetine mahsus 25/6/1942 tarih ve 4273 sayılı terfi kanununun (1) on ve on altıncı maddelerinin değiştirilmesine ve iki muvakkat

madde eklenmesine dair kabul buyurulan 12/7/1943 tarih ve 4460 sayılı kanunla: Subayların terfi hak kazanmaları için her rütbede fiili olarak en az bulunacakları müddetlerde değişiklik yapılmış; keza, muayyen hallerde verilmesi derpiş edilen kıdem zamlarının mahiyeti hakkında gereken hükümler konmuştur [*Resmî Gazete*, 16 temmuz 1943, sayı: 5457].

§ Askerî ve mülki tekaüt kanununa ek 3255 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 14/7/1943 tarih ve 4463 sayılı kanuna göre; 3255 sayılı kanunun birinci maddesi mucibince terfi zamları arttırılan subay ve askerî memurlardan halen aldıkları maaş, tahsisat, yüzde yirmi beş zam ve terfi zamları tutarı, 1 haziran 1930 tarihinde tekaüt edilen aynı rütbeli ve aynı hizmetli malûl emsallerine bağlanan aylık miktarına balığ olmalarıyla terfi zamarı bu hadde kadar arttırılmıştır [*Resmî Gazete*, 20 temmuz 1943, sayı: 5460].

§ Kabul buyurulan 14/7/1943 tarih ve 4466 sayılı kanunla, Mamak'ta «Türkiye Kızılay Cemiyeti» ne ait «Gaz maskesi fabrikası» nı bütün mevcudu, hakları ve vecibeleriyle birlikte devir almağa Milli Müdafaa Vekâleti mezun kılınmış ve devri müteakıp ne gibi hükümlerin tatbik olunacağı tadat edilmiştir [*Resmî Gazete*, 20 temmuz 1943, sayı: 5460].

§ Kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4471 sayılı kanuna göre, ordu motörlü silâh ve vasıtalarında kullanılacak ücretli sivil makinist ve şoförlere, Milli Müdafaa Vekâletince tâyin ve tesbit edilecek şekil ve kıyafette, bu birlikler erasına verilen melbusat ve techizat parasız olarak verilecektir [*Resmî Gazete*, 21 temmuz 1943, sayı: 5461].

§ Milli Müdafaa Vekilliği kadrolarına dahil sivil sanatkâr, müstahdemler ve askerî sanatkâr memurlar yerinde kullanılacak şoför ve sanatkâr erlerle onbaşı ve çavuşlara verilecek ücret ve yevmiyeler hakkında kabul buyurulan 19//7/1943 tarih ve 4479 sayılı kanuna göre; Milli Müdafaa Vekilliği kara, deniz, hava, askerî fabrikalar ve harita kadrolarına dahil ücretli sivil şoförler yerinde kullanılacak şoför erlerle onbaşı ve çavuşlara ayda otuz lirayı geçmemek üzere ücret verilebilecektir. Keza, aynı kadrolara dahil sivil sanatkâr müstahdemler ve askerî sanatkâr memurlar yerlerinde kullanılacak ve Milli Müdafaa Vekilliğinin salâhiyetli kılacağı makamlarca ehliyetleri tasdik olunacak sanatkâr erlerle onbaşı ve çavuşlara ayda otuz lirayı geçmemek üzere kadrolarında yazılı ücret veya yevmiyenin yarısına kadar ücret veya yevmiye verilebilecektir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

§ Denizaltı gemileriyle avcı botlarında bulunanlara verilecek hazır gıda hakkında kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4480 sayılı kanun ile; hazır gıdanın kalorisi, istimal tarzı ve bedeli hakkında gereken hükümler vazedilmiştir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

§ Seferberlik ve fevkalâde hallerde askerî şahısların ailelerini icabında yanlarında bulundurmalarının men'i hakkında kabul buyurulan 6/9/1943

(1) Bk. Düstur, üçüncü tertip, cilt: 23, sahife: 1566, Resmî Gazete, sayı: 5141.

tarih ve 4487 sayılı kanuna göre; hudut ve kıyı garnizonlarında, müstahkem mevki ve müstahkem mintakalarda, deniz ve hava üslerinde ve tayin olunacak sair bölgeler içinde askeri şahısların aileleri efradının kendi yanlarında bulundurulmasının men'ine fevkalâde hallerde Genelkurmay Başkanlığı ve seferberlikte kuvayı harbiyenin sevk ve idaresine memur zat salâhiyettar bulunmaktadır. Bundan başka aile ile birlikte oturulması yasak edilen bölgelerden çıkarılacak aile efradına, bunların ikamet edecekleri yerlere kadar aile harcırahı verilecek, yasak edilen bölgeye gelen aile efradı derhal bölge dışına çıkarılacak ve bu hususta yapılan yol masrafı alâkah askeri şahsın maaşından kesilecektir. Nihayet aile ile birlikte oturulması yasak edilen bölgeden çıkarılmış aile efradına, yasağın kaldırılması üzerine, bidayette ikamet etmek üzere gittikleri yerden eski yasak yerine kadar da harcırah verilecektir [*Resmî Gazete*, 11 eylül 1943, sayı: 5505].

§ Yedek subay ve askeri memurlar hakkındaki 1076 sayılı kanunun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4497 sayılı kanuna göre; Yedek subay okulunu ikmal ile yedek subay olarak çıkanlar arasında hukuk tahsili görmüş ve lüzumlu vasıfları haiz olanlardan yedek askeri adli hâkim yetiştirilmek üzere her sene lüzumu kadar Millî Müdafaa Vekâletince kur'a ile ayrılacaktır. Bu suretle askeri adli hâkim namzetliğine ayrılmış olanlar asteğmenliğe nasıpları icra edilerek adli âmirler emrinde ve kıdemli hâkimler maiyetinde altı ay çalıştırılacak ve bu müddet sonunda liyakat gösterenler, yedinci sınıf askeri adli hâkimlikle terhis olunacaklardır. Muvaffakiyet göstermeyenler ise asıl sınıfları kıt'alarına gönderilecekler ve üç ay daha istihdam olunarak muvaffak olanlar teğmenlikle ve muvaffak olmıyanlar asteğmenlikle terhis edileceklerdir.

Muvazzaflık hizmetlerini yaptıktan ve yedek subay nasbedildikten sonra orduda istifade edilebilecek başka bir meslek veya ihtisas diplomasını kazanan yedek subaylar, ihtiyaç halinde, sınıfları tatbikat okulunda, tatbikat okulu yoksa sınıf kıt'asında rütbeleri ile üç aylık bir tahsil veya staja tâbi tutularak Millî Müdafaa Vekâletince sınıfları değiştirilebilecek ve bu üç aylık hizmet müddetleri hazerde talim devrelerindeki hizmet müddetlerinden sayılacaktır.

Hazarda yedek subayların silâh altında geçmiyen sivil hayattaki müddetleri de hizmet müddetlerinden sayılmak şartıyla muvazzaf subaylar gibi terfi ettirileceklerdir. Ancak teğmen olacaklar birer, üsteğmen olacaklar ikişer ve yüzbaşı olacaklar sekizer talim devresine iştirak etmek ve muvafık sicil almak, denizde yüzbaşılık kursunu tamamlamak ve yakın seferde süvari veya çarkçı şahadetnamesini haiz olmak şarttır.

Yedek subaylar seferde muvazzaf subaylar gibi terfi kanunu ahkâmına tâbidirler. Yedek askeri memurlar dahi hazar ve seferde muadilleri rütbedeki yedek subaylar gibi ve yukarıda yazılı şartlar dahilinde terfi edeceklerdir.

Yedek subay ve memurları hazar ve seferde ancak tahdidi sin kanununda yazılı yaşlara kadar hizmete celp olunacaklardır. Bu yaşlar dahilinde

de bulunanlar ile dereceli ve derecesiz malûlen tekaüt edilmiş ve edilecek olanlardan sıhhiye heyetlerinin raporları ile ahvali sıhhiyeleri kıt'a hizmetlerinde istihdama müsait olmıyanlar ordunun hafif sabit ve geri hizmetlerinde kullanılacaklardır. Ancak sefer veya fevkalâde haller dolayısıyla ordunun kısmen veya tamamen seferî mevcuda iblağı halinde lüzum görüldüğü takdirde tabip, veteriner, eczacı, kimyager ve diğ tabipleriyle mühendislerin binbaşı ve daha aşağı rütbelileri elli yedi yaşına kadar (elli yedi yaş dahil), diğ sınıflar yedek subaylarıyla bilûmum yedek askerî memurların tahdidi sin kanununda yazılı yaşlardan beş sene fazla yaşlıları dahi, ahvali sıhhiyesi müsait olanların en gençlerinden başhyarak orduya alınacaklardır [*Resmî Gazete*, 23 eylül 1943, sayı: 5515].

3 — Bütçe :

§ Askerî sahra postalarında müstahdem, telgraf ve telefon memurlarıyla seyyar orduda vazife gören muhasebe memurlarına parasız verilecek elbise hakkında kabul buyurulan 7/7/1943 tarih ve 4455 sayılı kanun [*Resmî Gazete*, 14 temmuz 1943, sayı: 5455] (2).

§ 1943 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağı A işaretli cetvelin Maarif Vekâleti kısmında değışiklik yapılması hakkında kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4474 sayılı kanunla, 1943 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağı A işaretli cetvelin Maarif Vekâleti kısmının 576 ncı «Meslekî ve teknik okullar açılması ve mevcutların büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanun gereğince yapılacak hizmetler» faslına 6,000,000 lira munzam tahsisat verilmiştir [*Resmî Gazete*, 21 temmuz 1943, sayı: 5461].

§ Cami ve mescit hademelerine parasız elbiselik kumaş verilmesi hakkında kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4484 sayılı kanunla, aylıklarını Vakıflar Umum Müdürlüğü bütçesinden alan cami ve mescit hademelerine yerli fabrikalar mamulâtından bir defaya mahsus olmak üzere, parasız üç metre elbiselik kumaş verilecektir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

§ Kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4485 sayılı kanuna göre; 1943 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağı A işaretli cetvelin Maliye Vekâleti kısmındaki 233 üncü (vakıflar umum müdürlüğü) faslına 140,000 lira munzam tahsisat verilmiştir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

§ Kabul buyurulan 15/9/1943 tarih ve 4490 sayılı kanuna göre; 4424 sayılı kanunun birinci maddesiyle 1943 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağı A işaretli cetvelin Milli Müdafaa Vekâleti kısmında «Muh-telif Müdafaa Hizmetleri» adıyla açılan hususî fasla 100.000.000 lira munzam tahsisat verilmiştir [*Resmî Gazete*, 22 eylül 1943, sayı: 5514].

§ Kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4498 sayılı kanunla, 1943 malî yılı muvazenei umumiye kanununa bağı cetvellerde değışiklik yapılmıştır [*Resmî Gazete*, 23 eylül 1943, sayı: 5515].

(2) Bu hususta askerî mevzuata bakınız.

§ İstanbul Üniversite binalarının yaptırılması hakkında kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4499 sayılı kanunla; İstanbul Üniversitesi için gerekli binalar yaptırılmak ve senelik tediye miktarı üç milyon lirayı geçmemek üzere on beş milyon liraya kadar gelecek yıllara geçici taahhütlere girişmeye Maarif Vekili mezun kılınmıştır [*Resmî Gazete*, 23 Eylül 1943, sayı: 5515].

§ Kabul buyurulan 28/12/1943 tarih ve 4505 sayılı kanuna göre; 4424 sayılı kanunun (3) birinci maddesiyle 1943 mali yılı muvazenei umumiye kanununa bağlı «A» işaretli cetvelin Milli Müdafaa Vekâleti kısmında «muhtelif müdafaa hizmetleri» adıyla açılan hususi fasla 130.000.000 lira munzam tahsisat verilmiştir [*Resmî Gazete*, 31 Kânunuevvel 1943, sayı: 5592].

§ Ereğli kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanuna (4) ek olmak üzere kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4476 sayılı kanuna göre; Ereğli Kömürleri İşletme müessesesiyle Türkiye Kömür satış ve tevzi müessesesinde bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte müstahdem olanlardan bu kanunun neşri tarihinden itibaren üç ay içinde daimî kadroya alınacakların müktesep hak dereceleri, 3659 sayılı kanunun muvakkat birinci maddesi hükümlerine göre tesbit edilecektir. Bu esas dairesinde dereceleri tesbit edilenlerin bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihte almakta oldukları aylıklar, intibak derecelerinden yüksek ise, her iki derece arasındaki fazlalık, terfi ile iktisap edilinceye kadar ödenmekte devam olunacaktır. Ancak bu fazlalık, başka daire ve müesseselerde ve tekaütlük muamele ve hesaplarında müktesep hak teşkil etmeyecektir [*Resmî Gazete*, 24 Temmuz 1943, sayı: 5464].

4 — İktisadî devlet teşekkül ve müesseseleri :

§ İktisadî devlet teşekkülleri memurları tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4477 sayılı kanun (5).

§ Bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3659 sayılı kanuna (6) ek olmak üzere kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4478 sayılı kanuna göre; 3659 sayılı kanunun on üçüncü maddesinin D fıkrası mucibince verilebilecek tazminat, fevkalâde hallerin devamı müddetince, İcra Vekilleri Heyeti kararıyle tesbit edilecek esaslar dairesinde, istihsalin yükselmesinde hizmeti dokunanlara alâkalı vekilin tasvibiyle aylık tutarlarının en çok yüzde ellisine kadar çıkarılabilecektir.

İktisadî Devlet teşekkül ve müesseselerinin istihsal veya imal ettikleri maddeler için, bu teşekkül ve müesseseler tarafından önceden ha-

(3) Düstur, üçüncü tertip, cilt: 22, sahife: 1189, Resmî Gazete, sayı: 5417.

(4) Bk., Düstur, üçüncü tertip, cilt: 21, sahife: 1546, Resmî Gazete, sayı: 4527.

(5) Bu hususta tekaütle ilgili mevzuata bakınız.

zırlanıp alâkadar hükümet makamlarınca kabul edilen maliyetlerinden aşağı satış fiyatı tesbit edilmiş olmasından dolayı bilânçoların kâr tahakkuk etmemesi veya tahakkuk eden kârdan 3460 sayılı kanunun (7) kırk ikinci maddesi gereğince verilecek ikramiyenin bir aylık istihkaka teka-bül etmemesi hallerinde, 3659 sayılı kanunun on üçüncü maddesinin C fıkrasının ilk bendi hükmüne göre verilebilecek temettü ikramiyesi kayıt ve şartlarına bakılmaksızın, fevkalâde hallerin devamı müddetince, vazifelerinde kusuru görülmiyenlere umumî heyet kararıyla bir aylık istihkakları mikdarına kadar ikramiye verilebilecektir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

§ Kabul buyurulan 29/11/1943 tarih ve 4502 sayılı kanun ile, sermayesinin tamamı Devlet tarafından verilmek suretiyle kurulan iktisadi teşekküllerin teşkilâtiyle idare ve mürakabeleri hakkındaki 3460 sayılı kanunun (8) beşinci maddesi değiştirilmiştir [*Resmî Gazete*, 3 kânun- evvel 1943, sayı: 5572].

5 — Maarif :

§ Mesleki ve teknik okullar açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4470 sayılı kanuna göre; mesleki ve teknik okullar açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanunun birinci maddesi gereğince yapılacak inşaat, büyük tamir ve tesis işleri ve bunlarla ilgili her türlü alımlar 2490 sayılı artırma, eksiltme ve ihale kanununa tâbi olmayıp, bu işlerin başarılması hakkında merkezde ve lüzum görülecek mahallerde hususî komisyonlar teşkil edilecektir [*Resmî Gazete*, 21 temmuz 1943, sayı: 5461].

§ 3834 sayılı kanuna bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkında kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4472 sayılı kanun (9).

§ Teknik ziraat ve teknik bahçıvanlık okulları hakkında kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4486 sayılı kanun (10).

§ Kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4492 sayılı kanunla; Ankarada bir Fen Fakültesi kurulması için Maarif Vekilliğine salâhiyet verilmiştir [*Resmî Gazete*, 22 eylül 1943, sayı: 5514].

§ İstanbul Üniversite binalarının yaptırılması hakkında kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4499 sayılı kanun (11).

(6) Bk. Düstur, üçüncü tertip, cilt: 20, sahife: 1539, Resmî Gazete, sayı: 4255.

(7) Bk. Düstur, Üçüncü tertip, cilt: 19, sahife: 1306, Resmî Gazete, sayı: 3950.

(8) Düstur, üçüncü tertip, cilt: 19, sahife: 1306, Resmî Gazete, sayı: 3950.

(9) Bu hususta maaşla ilgili mevzuata bakınız.

(10) Bu hususta ziraat işleri ile ilgili mevzuata bakınız.

(11) Bu hususta bütçe mevzuatına bakınız.

§ Kabul buyurulan 27/12/1943 tarih ve 4504 sayılı kanuna göre; orta öğretim okullarında yardımcı öğretmen çalıştırılması hakkındaki 2624 sayılı kanunun (12) müddeti 26/12/1943 tarihinden itibaren beş yıl daha uzatılmış ve mezkûr kanunun ikinci maddesi değiştirilmiştir. Muaddel ikinci maddeye göre, yardımcı öğretmenlerin vasıfları, tâyin şartları ve aylık ücretleri İcra Vekilleri Heyeti tarafından tâyin olunacaktır. Yardımcı öğretmenlerin lise veya muadili bir tahsil görmüş olanlara verilecek ücretler ayda yetmiş liradan ve yüksek tahsilini bitirmiş olanlara verilecek ücretler seksen beş liradan çok olmayacak ve bu ücretler tatillerde kesilecektir [*Resmî Gazete*, 31 kânunuevvel 1943, sayı: 5592].

6 — *Maaş:*

§ Nahiye müdürlerinin devir masrafları hakkında kabul buyurulan 14/7/1943 tarih ve 4465 sayılı kanuna göre: Nahiye müdürlerine devir ve teftiş masraflarını karşılamak üzere her ay maaşlarıyla birlikte mak-tuan on beş lira verilecektir [*Resmî Gazete*, 20 temmuz 1943, sayı: 5460].

§ Devlet Hava Yolları Umum Müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 3424 ve 3822 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması ve bu kanunlara bazı hükümler ilâvesi hakkında kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4467 sayılı kanun (13).

§ 3834 sayılı kanuna bağlı cetvelin değiştirilmesi hakkında kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4472 sayılı kanuna göre, lise, öğretmen ve orta okul müdür, başmuavin ve muavinlerinin idarî vazife ve ücretlerine ait kadro ücretlerinde değişiklikler yapılmıştır [*Resmî Gazete*, 21 temmuz 1943, sayı: 5461].

§ Ereğli kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4476 sayılı kanun (14).

§ Bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3659 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4478 sayılı kanun (15).

§ Bankalar ve Devlet müesseseleri memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3659 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4487 sayılı kanun [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464] (16).

(12) Düstur, üçüncü tertip, cilt: 16, sahife: 86, Resmî Gazete, sayı: 2890.

(13) Bu hususta teşkilât ile ilgili mevzuata bakınız.

(14) Bu hususta iktisadî Devlet teşekkülleri ve müesseseleriyle ilgili mevzuata bakınız.

(15) Bu hususta iktisadî Devlet teşekkülleri ve müesseseleriyle ilgili mevzuata bakınız.

(16) Bu hususta iktisadî teşekküllerle ilgili mevzuata bakınız.

§ Kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4494 sayılı kanunla, Devlet memurları ve aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve 3888 sayılı kanunlara ek 3968 sayılı kanunun muvakkat üçüncü maddesi değiştirilmiştir [*Resmî Gazete*, 22 eylül 1943, sayı: 5514].

§ Umumî muvazeneden ve umumî muvazeneye dahil dairelere bağlı müessese ve teşekküllerden maaş, ücret ve tahsisat alanlara birer aylık istihkaklarının ilâveten verilmesi hakkında kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4500 sayılı kanuna göre; umumî muvazeneden ve umumî muvazeneye dahil dairelere bağlı müessese ve teşekküllerden maaş, ücret ve tahsisat alanlara 1943 malî yılı içinde bir defaya mahsus olmak ve tediye zamanı İcra Vekilleri Heyetince tayin edilmek üzere almakta oldukları istihkaklarının, fevkalâde zamlarıyla birlikte bir aylık tutarları ilâveten verilecektir. Yabancı memleketlerde vazife gören hariciye memurlarıyla istihkaklarını aynı esaslara göre alan diğer memurlara yapılacak tediye-ler memleket dâhilinde bulunan emsallerinin aylıkları gibi hesap edilecektir. Yalnız, mukavele ile ve 4429 sayılı kanunun otuz beşinci maddesi gereğince çalıştırılanlar bu kanunun şümulü haricinde bırakılmışlardır. Mülhak ve hususî bütçeli idarelerle 3659 sayılı kanuna tâbi müessese ve teşekküller de bu kanun hükümlerini tatbik edebileceklerdir. Yukarıdaki esaslar dairesinde yapılacak tediye borç için haczedilemeyecekleri gibi bunlardan tekaüt sandıkları aidatı da kesilmeyecektir [*Resmî Gazete*, 23 eylül 1943, sayı: 5515].

7 — Malî :

§ Toprak mahsulleri vergisi kanununa ek olmak üzere kabul buyurulan 7/kânunuevvel/1943 tarih ve 4503 sayılı kanuna göre; 4429 sayılı toprak mahsulleri vergisi kanunu (17) mucibince zeytin mahsulünden alınacak toprak mahsulleri vergisini, lüzum göreceği mahallerde kanunun tesbit eylediği şekillerden birine göre cibayet etmiye Maliye Vekilliği salâhiyettar bulunmaktadır. Yalnız hangi mıntakalarda ve hangi cibayet şeklinin tatbik olunacağı mevsimin hulûlünden en az üç ay evvel mutat vasıtalarla ilân edilecektir. Kanunda tesbit olunan cibayet şekilleri şunlardır: a) Tahmin esasına göre tane olarak; b) Tahmin esasına göre rayiç üzerinden nakden; c) Tahmin esasına göre vergi hissesini teşkil eden mahsul miktarı beş kilo zeytin mukabili bir kilo yağ olarak aynen; d) fabrika ve tasirhanelerde tanenin ölçülmesi suretiyle fabrika ve tasirhanelerden yağ olarak aynen; e) salamuralarda, depolarda tahmin veya vezin suretiyle bulunacak miktar üzerinden ve depo sahiplerinden aynen. Bunlardan d ve c fıkralarına göre yağ olarak alınacak verginin tasir ücreti hazinece ödenecektir.

Yalnız kanunda musarrah bu cibayet şekilleri 1943 yılı mahsulü vergileri için ilân edilmeksizin tatbik olunabilecektir [*Resmî Gazete*, 14 kânunuevvel 1943, sayı: 5577].

(17) Düstur, üçüncü tertip, cilt: 24, sahife: 1323, Resmî Gazete, sayı: 5423.

§ Posta Telgraf ve Telefon İşletme Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri ve memurları hakkında kabul buyurulan 5/7/1943 tarih ve 4454 sayılı kanun (18).

§ Mesleki ve teknik okullar açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki 4304 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4470 sayılı kanun [*Resmî Gazete*, 21 temmuz 1943, sayı: 5461] (19).

§ İnekhanelere 2654 sayılı kanunun hükümlerine göre mütedavil sermaye verilmesi hakkında kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4482 sayılı kanun (20).

§ Varlık Vergisi Kanununa ek olmak üzere kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4501 sayılı kanuna göre; 11/11/1942 tarih ve 4305 sayılı kanunun (21) ikinci maddesinde yazılı mükelleflerden, vergilerini ödiyemeyecekleri tahakkuk eden hizmet erbabiyle gündelik gayrisafi kazançları üzerinden kazanç vergisine tâbi mükelleflerin tahsil edilmemiş bulunan borçlarını terkine Maliye Vekili salâhiyetli bulunmaktadır [*Resmî Gazete*, 21 eylül 1943, sayı: 5513].

8 — Memurin :

§ Posta Telgraf ve Telefon İşletme Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri ve memurları hakkında kabul buyurulan 5/7/1943 tarih ve 4454 sayılı kanun (22).

§ Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve 3017 sayılı sıhhat ve İçtimai Muavenet Vekâleti teşkilât ve memurin kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kabul buyurulan 9/7/1943 tarih ve 4459 sayılı kanun (23).

§ Devlet Hava Yolları Umum Müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 3424 ve 3822 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması ve bu kanunlara bazı hükümler ilâvesi hakkında kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4467 sayılı kanun (24).

§ Basın ve yayın umum müdürlüğü teşkilât, vazife ve memurları hakkında kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4475 sayılı kanun (25).

§ Dahiliye memurları hakkındaki 1700 sayılı kanuna (26) bir madde eklenmesine dair kabul buyurulan 10/9/1943 tarih ve 4488 sayılı kanuna göre; Dahiliye Vekâleti, merkez ve vilâyetler teşkilâtında maaş veya

(18) Bu hususta teşkilât ile ilgili mevzuata bakınız.

(19) Bu hususta Maarif işleriyle ilgili mevzuata bakınız.

(20) Bu hususta ziraat işleri ile ilgili mevzuata bakınız.

(21) Bk. Düstur, cilt: 24, sahife: 9, Resmî Gazete, sayı: 5252.

(22) Bu hususta teşkilâta müteallik mevzuata bakınız.

(23) Bu hususta sıhhat işleri hakkındaki mevzuata bakınız.

(24) Bu hususta teşkilât ile ilgili mevzuata bakınız.

(25) Bu hususta teşkilât ile ilgili mevzuata bakınız.

ücretle istihdam etmekte olduğu herhangi bir memur veya müstahdeni, ifası vekâlete ait bir vazife ve hizmet için orada Vekâlet teşkilâtı ve münhal vazife bulunup bulunmaması ile mukayyet olmaksızın kendi kadrosu ile dilediği yerde kullanabilecektir [*Resmî Gazete*, 16 Eylül 1943, sayı: 5509].

§ Yabancı memleketlere gönderilecek memurlar hakkında kabul buyurulan 13/9/1943 tarih ve 4489 sayılı kanuna göre: umumî veya mülhak bütçe ile idare edilen dairelere ve vilâyet hususî idareleri teşkilâtına mensup memurlardan: a) Yabancı bir memlekette, ilgili vekilliğin muvafakati ve İcra Vekilleri Heyetinin tasvibiyle vazife alanlara; b) Mesleğine ait tahsilini bitirmiş ve ilgili hizmetlerde en az iki yıl başarı ile çalışmış olanlardan bilgi, görgü ve ihtisaslarını arttırmak üzere yabancı memleketlere yollanmaları ilgili vekilliklerce uygun görüleceklerine; aylıkları ödenmek veya kesilmek suretiyle beş yıla kadar izin verilebilecektir. Bunlardan «a» fıkrası gereğince verilecek izinlerin müddetleri icabında İcra Vekilleri heyeti kararıyla uzatılabilecektir. Bundan başka, yukarıdaki esaslar dahilinde kendilerine izin verilmiş olanların, memuriyetleri ile buna ait her türlü hak ve mükellefiyetler baki kalacaktır. Aylıksız gidenlerden başarı ile dönenlerin de izinli oldukları müddet terfi ve tekaütlüklerinde fiilî hizmet olarak hesaba katılacağı gibi bunlardan izinli oldukları sırada terfi hakkını kazananlar da terfi ettirilebileceklerdir. Aylıklarının verilmesine devam edileceklerin bu istihkakları mensup oldukları dairelerin bütçelerinden ödenecektir.

Yukarıda zikrolunan «b» fıkrası gereğince gönderilenlerden aylıklarının ödenmesine devam olunanlar izinli geçirdikleri müddetin iki katı, aylık almıyanlar da izinli geçirdikleri müddet kadar mensup oldukları dairelere karşı mecburî hizmetle mükelleftirler. Bunlardan daha önce mecburî hizmeti olup da tamamlamamış bulunanların eski mükellefiyetleri de yenisine eklenecektir [*Resmî Gazete*, 20 Eylül 1943, sayı: 5512].

9 — Nafia işleri :

§ Kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4483 sayılı kanunla İzmir Trainvay ve Elektrik Türk Anonim Şirketi imtiyaziyle tesisatının satın alınmasına dair mukavele tasdik olunmuş ve bu müessesenin işletilmesi hakkında gereken hükümler konmuştur. Mezkûr kanuna göre, satın alınan tesisat ve emvalin işletilmesi için 1944 takvim yılı sonuna kadar faaliyette bulunmak üzere hükmi şahsiyeti haiz ve hususî hukuk hükümlerine tâbi Nafia Vekilliğine bağlı muvakkat bir idare kurulmuştur. Muvakkat işletmenin idaresinde, hesap usullerinde, memur ve müstahdem ücretlerinde, mübayaalarında ve sair bütün muamelelerinde şirket zamanında cari usul ve esasların tatbikına devam olunacaktır. Muvakkat idare, 1944 takvim yılı sonuna kadar imtiyaz mukavelenesindeki haklardan istifade edecek, muvakkat idareye ait hesaplar her takvim yılı sonunda Divanı

(26) Bk. Düstur, üçüncü tertip, cilt: 11, sahife: 1795, Resmî Gazete, sayı: 1524.

Muhasebatca tetkik olunacaktır. Bu idarenin malları Devlet malı hükümünde olup, bunlara karşı ika olunacak zararlar için ceza takibatı bakımından Devlet mallarına karşı işlenen suçlara ait hükümler tatbik edilecektir.

Muvakkat idare uhdesinde bulundurduğu bütün tesisatı, emval ve saireyi bütün hak ve vecibeleriyle 1/1/1945 tarihinde İzmir belediyesine devredecektir. Ancak hükümet lüzum gördüğü takdirde devir bu tarihten evvel de yapılabilecektir. İzmir belediyesi bu hizmete ait işleri, bu kabil müesseseler için umumî bir işletme kanunu çıkıncaya kadar mülhak bütçeli bir müessese halinde idare edecektir. Yalnız, bu müessesenin abonelerle olan münasebetlerine, hizmetlerin ifasına, tarifelerin tesbitine, tesislerin tevsi ve tadiline ve işletme ile ilgili sair hususlara dair olup şirketçe tatbik edilmiş olan usul ve esaslar Nafia Vekilliğince tadil ve yenilerinin vaz'ına kadar mer'i ve muteber olacaktır [*Resmî Gazete*, 27 temmuz 1943, sayı: 5466].

10 — Pasaport işleri :

Pasaport kanununun onuncu maddesinin tadiline dair 4061 numaralı kanuna zeyil olarak kabul buyurulan 5/7/1943 tarih ve 4453 sayılı kanunla: Pasaport kanununun (27) onuncu maddesinin tadiline dair 4061 numaralı kanunun (28) muvakkat maddesi hükmü 1945 senesi mayıs ayı sonuna kadar uzatılmıştır [*Resmî Gazete*, 10 temmuz 1943, sayı: 5452].

11 — Sıhhat işleri :

Ş Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve 23/6/1936 tarih ve 3017 numaralı (29) Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti teşkilât ve memurin kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kabul buyurulan 9/7/1943 tarih ve 4459 sayılı yirmi üç maddelik kanuna göre: 3017 sayılı kanunun yirmi altıncı maddesinin muaddel «D» fıkrası köy sağlık teşkilâtının, köy hekimleri, köy ebeleri, köy sağlık memurları gibi muhtelif uzuvlardan tereküp eylediklerini göstermekte ve bunlardan her birinin tayin, vazife ve faaliyet şekilleri hakkında gereken hükümleri vazıylenmektedir.

İkinci maddede birinci sınıf köy ebeleri ve köy sağlık memurlarının köy öğretmenleri gibi aylık alacakları; onlar gibi terfi edecekleri; kendilerine köy öğretmenleri gibi birer ev yaptırılacağı; geçimlerine yetecek miktarda ziraate elverişli toprak tahsis olunacağı; yaptırılacak bu evlerle tahsis olunacak arazi parçalarının bunların bedeline ve işçiliğine iştirak eden bölgeye dahil köylülerin müşterek malları olacağı; keza, istihsale yarıyacak âletlerle ıslah edilmiş tohum, çift ve ziraat hayvanlarının, bu memurlukların demirbaşlarına geçirilmek suretiyle Devletçe parasız olarak verileceği bildirilmektedir.

(27) Bk., Düstur, cilt: 19, sahife: 1594, Resmî Gazete, sayı: 3960.

(28) Bk., Düstur, cilt: 22, sahife: 1307, Resmî Gazete, sayı: 4833.

(29) Bk. Düstur, üçüncü tertip, cilt: 17, sahife: 1217, Resmî Gazete, sayı: 3337.

Kanunun üçüncü maddesinde birinci sınıf köy ebeleri ve sağlık memuru olacakların mecburi hizmetlerine, dördüncü maddede bunların münhasıran köylerde vazife göreceklerine, şehir ve kasabalarda sanatlarını icra edemeyeceklerine, ifasıyle mükellef buldukları vazifelere, altıncı maddede bunların buldukları köyün veya köy grubu merkezinin ihtiyar meclisinin tabii üyesi olduklarına, yedinci ve sekizinci maddelerde tâbi buldukları otorite ve mürakabenin mahiyetine, dokuzuncu maddede bunlar için teşkil edilecek disiplin kurullarına, onuncu maddede taltif ve cezalandırılma şekillerine, on bir ve müteakıp maddelerde köy ebe ve sağlık memurlarının yetiştirilmelerine ve malî hususata müteallik hükümlere tesadüf edilmektedir [*Resmî Gazete*, 16 temmuz 1943, sayı: 5457].

12 — *Tekaüt işleri :*

§ Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri ve memurları hakkında kabul buyurulan 5/7/1943 tarih ve 4454 sayılı kanun (30).

§ Askerî ve mülkî tekaüt kanununa ek 3255 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 14/7/1943 tarih ve 4463 sayılı kanun [*Resmî Gazete*, 20 temmuz 1943, sayı: 5460] (31).

§ Kabul buyurulan 14/7/1943 tarih ve 4464 sayılı kanunla, 1683 sayılı askerî ve mülkî tekaüt kanununun meriyetinden evvelki hükümlere göre bağlanmış olan tekaüt ve yetim aylıklarıyla vatani hizmet maaşlarına zam yapılmıştır [*Resmî Gazete*, 20 temmuz 1943, sayı: 5460].

§ Devlet hava yolları umum müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 3424 ve 3822 sayılı kanunlarda değişiklik yapılması ve bu kanunlara bazı hükümler ilâvesi hakkında kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4467 sayılı kanun (32).

§ Ereğli kömür havzasındaki ocakların Devletçe işlettilmesi hakkındaki 3867 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4476 sayılı kanun (33).

§ İktisadî Devlet teşekkülleri memurları tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanuna (34) ek olmak üzere kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4477 sayılı kanuna göre; maden istihsalinde çalışan memur ve müstahdemlerin, iktisadî Devlet teşekkülleri memurları tekaüt sandığı hakkındaki 4222 sayılı kanunun yürürlüğe girdiği tarihten itibaren toprak

(30) Bu hususta teşkilât ile ilgili mevzuata bakınız.

(31) Bu hususta askerî mevzuata bakınız.

(32) Bu hususta teşkilât ile ilgili mevzuata bakınız.

(33) Bu hususta iktisadî Devlet teşekkülleri ve müesseseleriyle ilgili mevzuata bakınız.

(34) Bk. Düstur, üçüncü tertip, cilt: 23, sahife: 647, Resmî Gazete, sayı: 5114.

altı işlerinde geçen fiili hizmet müddetleri, tekaütlük müddeti için bu müddetin yarısı ilâve edilmek suretiyle tesbit edilecektir. Ancak, bu hüküm 4222 sayılı kanunun on yedinci maddesinin ikinci bendi gereğince kurumlar tarafından resen tekaüde sevk için yirmi beş senelik hizmet müddetinin hesabında itibara alınmayacaktır. Alâkalı teşekkül ve müesseselerde ilgililerin bu suretle geçen hizmetleri İktisat Vekâletince her sene tetkik ve tasdik edilerek iktisadi Devlet teşekkülleri tekaüt sandığına bildirilecektir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

13 — Teşkilât :

Ş Posta, Telgraf ve Telefon İşletme Umum Müdürlüğü teşkilât ve vazifeleri ve memurları hakkında kabul buyurulan 5/7/1943 tarih ve 4454 sayılı kanuna göre: Posta, Telgraf ve Telefon Umum Müdürlüğü, kanun ve nizamnamelerle tayin edilen posta, telgraf ve telefon işleriyle kendisine verilen diğer işleri tanzim ve idare etmek ve bu hizmetlerin gerektirdiği tesisleri vücuda getirmekle mükelleftir. Münakalât Vekâletine bağlı, ve hükmi şahsiyeti haiz ve mülhak bütçe ile idare edilecek olan mezkûr umum müdürlük bir umum müdürün idaresi altında bir muavinlikle, merkez ve işletme teşkilâtından mürekkep bulunmaktadır. Kanunun birinci faslının ikinci bölümünde zikredilen merkez teşkilâtı on beş daire ve müdürlükten, keza umumî idare encümeni, memurlar intihap komisyonu, inzibat komisyonu gibi üç encümen ve komisyondan tereküp etmektedir. İşletme teşkilâtı ise bölge başmüdürlükleriyle telefon başmüdürlük ve müdürlüklerinden ibaret bulunmakta ve kanunda bu makamlara getirilecek unsurların tayin şekilleri ve teşkilâtları hakkında gereken hükümler vazedilmektedir.

Kanunun ikinci faslı umum müdürlük teşkilâtına dahil organların vazife ve salâhiyetlerinden bahseylemektedir. Birinci bölümde umum müdürlüğün, ikinci bölümde merkez teşkilâtına dahil daire ve müdürlüklerin, üçüncü bölümde işletme teşkilâtına dahil unsurların vazife ve salâhiyetleri tesbit olunmakta ve vazifelere ait müşterek hükümlere tahsis edilen dördüncü bölümde de teşkilâtın heyeti umumiyesine ve merkez dairelerine terettüp eyliyen umumî ve müşterek vazifelere temas ve aynı zamanda mezkûr umum müdürlük teşkilâtına dahil unsurların temsil salâhiyetiyle ilgili gereken hükümler vazedilmektedir.

Kanunun beşinci faslı muhasebeye ait hükümleri ihtiva etmekte ve sırasıyla P. T. T. tahsisat ve sarfiyatı, malları, hesap usulleri ve hesabı kat'i, yenileme sermayesi, ihtiyat sermaye, istikraz akdi gibi muhtelif hususattan bahseylemektedir. Memurlar ve kadrolara tahsis olunan dördüncü fasılda da; P. T. T. teşkilâtının memurları hakkında bu kanunda yazılı olmıyan hallerde, 1683 sayılı kanun ve ekleri ile Devlet memurlarının hak, salâhiyet ve mesuliyetlerine taallük eden umumî kanunların hükümlerinin tatbik olunacağı zikredilmektedir. Yine aynı fasılda memurların tayin, nakil, terfi ve becayişleri, muhabere bilgisi olan memurlara bir üst derece maaşı verileceği, memurların başka yerlerde çalıştırılabilmeleri, inzibat komisyonlarının salâhiyetleri, memurların izin işleri, hükmen istifa, tekaütlük müddetinin hesabı, P. T. T. merkezlerinin ça-

İşma saatleri, memurların P. T. T. binalarında oturma hakları, mesleki kurslar ve meslek okulu, P. T. T. teşkilâtının maaşlı ve ücretli memuriyet kadrolarıyla ücretli memuriyetlere ait ihtisas mevkileri hakkında gereken hükümler mevcut bulunmaktadır.

Müteferrik ve nihai hükümleri ihtiva eyleyen beşinci fasılda da, mevzuabahs kanununun tatbikine mütedair olarak yapılacak nizamnamelerden, mahfuz hükümlerden, muvakkat memurlardan, tekaütlük hükümlerinden, munzam mesaiden, 25/6/1935 tarih ve 2822 numaralı P. T. T. teşkilâtı kanuniyle (35) ekleri ve 18/6/1935 tarih ve 2772 numaralı P. T. T. memurları kanunu (36) ve 25/4/1932 tarih ve 1949 numaralı kanun (37) hükümlerinin kaldırılmasından, bahseylediğimiz kanunda musarrah P. T. T. malları, hesap usulleri ve hesabı kat'i, yenileme sermayesi ve ihtiyat sermayesine müteallik maddelerin 1945 mali yılı iptidasından ve diğer maddelerin de 25 ağustos 1943 tarihinden itibaren meriyet mevkiine gireceğinden bahseyliyen hükümler vardır [*Resmî Gazete*, 13 temmuz 1943, sayı: 5454].

§ Köy ebeleri ve köy sağlık memurları teşkilâtı yapılmasına ve 3017 sayılı Sıhhat ve İctimai Muavenet Vekâleti teşkilât ve memurin kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kabul buyurulan 9/7/1943 tarih ve 4459 sayılı kanun (38).

§ Kabul buyurulan 14/7/1943 tarih ve 4461 sayılı kanunla, Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Adliye Vekâleti kısımlarında değişiklik yapılmıştır [*Resmî Gazete*, 20 temmuz 1943, sayı: 5460].

§ Kabul buyurulan 14/7/1943 tarih ve 4462 sayılı kanunla, Riyaseti Cümhur teşkilât kanununda değişiklik yapılması hakkındaki 22/1/1939 tarih ve 3568 sayılı kanuna (39) bağlı bir sayılı cetvelde değişiklik yapılmıştır [*Resmî Gazete*, 19 temmuz 1943, sayı: 5459].

§ Devlet Hava Yolları Umum Müdürlüğü teşkilâtı hakkındaki 14/6/1938 tarih ve 3424 (40) ve 18/5/1940 tarih ve 3822 (41) sayılı kanunlarda değişiklik yapılması ve bu kanunlara bazı hükümler ilâvesi hakkında ..2-

(35) Bk., Düstur, üçüncü tertip, cilt: 16, sahife: 1571; *Resmî Gazete*, sayı: 3037.

(36) Bk., Düstur, üçüncü tertip, cilt: 16, sahife: 1335; *Resmî Gazete*, sayı: 3031.

(37) Bk., Düstur, üçüncü tertip, cilt: 13, sahife 250; *Resmî Gazete*, sayı: 2081.

(38) Bu hususta sıhhat işleri hakkındaki mevzuata bakınız.

(39) Bk., Düstur, üçüncü tertip, cilt: 20, sahife: 190; *Resmî Gazete*, sayı: 4118].

(40) Bk. Düstur, üçüncü tertip, cilt: 19, sahife: 1171, *Resmî Gazete*, sayı: 3933.

(41) Bk. Düstur, üçüncü tertip, cilt: 21, sahife: 815, *Resmî Gazete*, sayı: 4512.

bul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4467 sayılı kanunla: 3822 sayılı kanunun birinci maddesine bağlı 1, 2 ve 3 sayılı cetveller kaldırılmış ve yerlerine bu kanuna bağlı 1, 2 ve 3 sayılı cetveller konulmuştur. Keza, 3822 sayılı kanunun ikinci, 3424 sayılı kanunun dördüncü, altıncı maddeleri değiştirilmiş ve mezkûr kanunlara müteferrik bazı maddeler ilâve edilmiştir [*Resmî Gazete*, 21 temmuz 1943, sayı: 5461].

§ Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülü hakkındaki 3656 ve buna ek 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Dahiliye Vekâleti kısmında değişiklik yapılmasına dair 4446 sayılı kanuna ek olmak üzere kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4468 sayılı kanuna göre; 4446 sayılı kanuna bağlı «2» numaralı cetvelde derece, ünvan ve maaşları yazılı 100 adet tahrirat kâtibi refiklerinin dereceleri 13 ve maaşları 20 olarak tashih edilmiştir [*Resmî Gazete*, 21 temmuz 1943, sayı: 5461].

§ Kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4469 sayılı kanuna göre; 26/9/1941 tarih ve 4122 sayılı kanunla (42) mesleki ve teknik okulları açılması ve mevcutlarının büyütülmesi hakkındaki 20/8/1943 tarih ve 4304 sayılı kanunun (43) kadrolara müteallik hükümlerinde bazı değişiklikler yapılmıştır [*Resmî Gazete*, 21 temmuz 1943, sayı: 5461].

§ Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü teşkilât, vazife ve memurları hakkında kabul buyurulan 16/7/1943 tarih ve 4475 sayılı kanun, altı bölümden tereküp etmektedir. Birinci bölüm gaye, teşkilât, vazife gibi tâli kısımlara ayrılmakta, üçüncü bölüm memurunin tâyin ve terfi usulleriyle inzibatî muamelelere müteallik hükümleri ihtiva etmekte, dördüncü bölüm müteferrik hükümlere, beşinci bölüm muvakkat hükümlere, altıncı bölüm de tatbik hükümlerine tahsis olunmaktadır.

Kanunun birinci maddesine göre, Başvekâlete bağlı Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü, söz, ses, yazı, resim, film, plâk ve bunlara benzeyen basın ve yayın ve telkin vasıtalarından faydalanarak yurdun medeniyet ve kültür varlıklarını, sanat ve tabiat güzelliklerini, siyasi olay ve gelişmeleri içeride ve dışarıda doğru olarak tanıtmak ve yaymak; Cümhuriyet hükümetinin iç ve dış siyasetini, yurt ve dünya yayım vasıtalarına ve umumî efkârına doğru olarak aksettirmek; yabancı memleketlerin birinci fıkrada yazılı neviden faaliyetlerini ve olaylarını, yurdun ilgili makamlarının bilgisine ve halk efkârına ulaştırmak; millî menfaatlerimiz için zararlı tesirler yapabilecek basın yayın ve telkin faaliyetlerinin mahiyeti hakkında halk efkârını aydınlatmak ve bu gibi faaliyetleri tetkik ve mürakabe etmek; iç ve dış turizmi idare, tanzim, teşvik ve mürakabe etmek gibi muhtelif işleri ifa gayesiyle kurulmuş bulunmaktadır.

Kanunun ikinci maddesine göre, umum müdürlük teşkilâtı bir umum müdür, iki umum müdür muavininden başka, büro müdürlüğü, etüd he-

(42) Bk., Düstur, üçüncü tertip, cilt: 22, sahife: 1574, Resmî Gazete, sayı: 4922.

(43) Bk., Düstur, üçüncü tertip, cilt: 23, sahife: 1804, Resmî Gazete, sayı: 5189.

yeti, hukuk müşavirliği, fen heyeti, teftiş heyeti, iç yayın dairesi, dış yayın dairesi, radyo dairesi, turizm dairesi, basım ve dağıtım dairesi, zat işleri ve muamelât müdürlüğü, levazım müdürlüğü, evrak ve istatistik müdürlüğü, mıntaka müdürlükleri, basın ataşelikleri gibi muhtelif dairelerle, iş birliği kurulu, söz komiteleri, müdürler encümeni gibi muhtelif kurullardan tereküp etmekte ve kanunun üçüncü ve müteakıp maddeleri bunların vazifelerini ayrı ayrı tayin ve tesbit etmektedirler.

Kanunun yirmi ikinci maddesine göre, umum müdürlük, yüksek dereceli meslekî bir ihtisas tahsili vermek ve basın, yayın, turizm mesleklerinin tarihi ve geleceği üzerinde her türlü tetkikler yapmak üzere bir «basın, yayın, turizm enstitüsü» kurabilecek ve bu enstitünün kuruluşuna ve işleyişine ait hükümler, Maarif Vekâletinin mütalâası alınarak bir nizamname ile tesbit edilecektir.

Yirmi üçüncü maddeye göre, İcra Vekilleri Heyeti kararıyla, her türlü verici ve alıcı radyo tesisleri ve cihazları, filim, plâk ve fotoğraf stüdyoları kurup işletmek ve tabı, neşir, tevzi ve turizm işlerini görmek üzere hükmi şahsiyeti haiz ve hususî hukuk hükümlerine göre idare edilen mütedavil sermayeli idareler kurulabilecektir. Bu idareler, muhasebei umumiye kanuniyle arttırma, eksiltme ve ihale kanunu hükümlerine tâbi olmayacak ve bu idarelerin muameleleri sarftan evvel Divanı Muhasebatca tetkik edilmeyecektir. Yirmi beşinci maddeye göre, 3222 numaralı kanunun birinci maddesi hükmü mahfuz kalmak şartıyla, yirmi üçüncü maddede yazılı işlerle meşgul müessese ve şirketlerin sermayelerine hazinece iştirak edilebilecektir.

Yirmi altıncı maddeye göre, hükümet, alıcı radyo cihazları, alıcı veya verici sair ses cihazları, boş veya işlenmiş filim veya plâklar gibi basın ve yayın malzemesi ticaretiyle, sesli veya sessiz sinema nev'inden cihazlara mahsus işlenmiş filimlerin hariçten satın alınması, kiralanması, yurt içinde çekilmesi, basılması, seslendirilmesi, dağıtılması, gösterilmesi, yurt içinde veya dışında kiraya verilmesi işleriyle gramafon ve benzeri cihazları için plâk ve filim doldurulması, yayılması işleriyle; alelûmum basın kâğıdı ticaretiyle; umumiyetle turizm hizmetleriyle; yurt içinde haber alıp verme, yabancı memleketlerden yurda ve yurddan yabancı memleketlere haber verme işleriyle; ilâncılık işleriyle iştigal eden hususî teşebbüs erbabı arasında, bu teşebbüslerin ve bu sahadaki çalışmaların millet ve memleket menfaatlerine daha çok uygun olmalarını temin maksadiyle meslekî ve ticarî birlikler kurabilir ve bu teşebbüs sahiplerini bu birliklere girmeye mecbur tutabilir. İlgili buldukları birliklere girmiyen hususî teşebbüs sahipleri bu birliklerin iştigal mevzuu olan işleri yapmıyacaklardır. Bu birliklerin teşkilât ve idare tarzlarıyla mürakabe usullerini gösteren statüler, ilgililerin mütalâası alındıktan sonra, basın ve yayın umum müdürlüğünce tanzim ve İcra Vekilleri Heyetince tasdik ve kabul olunacaktır.

Tayin ve terfi usullerine müteallik üçüncü bölüm de Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü teşkilâtı dahilinde yer alan maaşlı ve ücretli memurların tayin usullerine, terfilerine müteallik hükümleri ihtiva etmektedir. Aynı bölümde yer alan inzibatî muameleler hakkında da, otuz üçüncü

madde, umum müdürlüğün maaşlı memurları hakkındaki inzibati cezaların memurin kanununun umumî hükümleri dairesinde verileceklerini, bu cezaların hangi hareketler karşılığında verileceklerinin umum müdürlük hizmetlerinin hususiyetleri göz önünde tutularak bir nizamname ile tesbit edileceğini, beşinci ve daha yukarı derecelerde olan memurlar hakkındaki inzibati cezaların Başvekâlet inzibat komisyonu tarafından verileceğini, umum müdürlük memurları hakkında verilecek lüzum veya menî muhakeme kararlarının memurin kanuniyle memurin muhakemat kanunu hükümlerine tâbî bulduklarını bildirmektedir.

Nihayet dördüncü bölümde umumî müdürlüğün faaliyeti ile ilgili müteferrik hükümlere ve beşinci bölümde de bilhassa malî hususat ile alâkadar dokuz muvakkat maddeye tesadüf edilmektedir [*Resmî Gazete*, 22 temmuz 1943, sayı: 5462].

§ Kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4493 sayılı kanunla, Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 sayılı kanunla bu kanuna ek 3888 sayılı kanuna bağlı cetvellerin Nafia Vekâleti kısmında değişiklik yapılmıştır [*Resmî Gazete*, 22 eylül 1943, sayı: 5514].

§ Kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4495 sayılı kanun ile; Gazi orta öğretmen okulu ve terbiye enstitüsü kadrolarında değişiklik yapılmıştır [*Resmî Gazete*, 22 eylül 1943, sayı: 5514].

§ Kabul buyurulan 17/9/1943 tarih ve 4496 sayılı kanun ile; Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 ve 3888 sayılı kanunlara bağlı cetvellerin Maarif Vekillğine ait kısımlarında değişiklik yapılmıştır [*Resmî Gazete*, 22 eylül 1943, sayı: 5514].

14 — Ticarî :

§ 7/7/1943 tarih ve 4456 sayılı kanunla: Ankara belediyesi ihtiyacı için İsviçreden satın alınacak otöbüslere ait Türkiye ile İsviçre hükümetleri arasında teati olunan mektuplarla yapılan anlaşma kabul edilmiştir [*Resmî Gazete*, 14 temmuz 1943, sayı: 5455].

§ 7/7/1943 tarih ve 4457 sayılı kanunla: Türkiye ile Finlandiya arasında 3 nisan 1943 tarihinde imza edilen ticaret ve tediye anlaşması tasdik olunmuştur [*Resmî Gazete*, 14 temmuz 1943, sayı: 5455].

§ 7/7/1943 tarih ve 4458 sayılı kanunla, Türkiye ile Macaristan arasında Budapeştede 24 şubat 1943 tarihinde akit ve imza edilen ticaret ve tediye anlaşmasıyle merbutu protokol ve mektuplar kabul ve tasdik edilmiştir [*Resmî Gazete*, 15 temmuz 1943, sayı: 5456].

§ Kabul buyurulan 15/9/1943 tarih ve 4491 sayılı kanunla; Fransız hükümeti ile gemi satın alınmasına dair yapılan anlaşma tasdik edilmiştir [*Resmî Gazete*, 22 eylül 1943, sayı: 5514].

15 — Vakıflar :

§ Cami ve mescit hademelerine parasız elbiselik kumaş verilmesi

hakkında kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4484 sayılı kanun [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464] (44).

16 — Ziraat işleri:

§ 19/7/1943 tarihinde kabul buyurulan 4481 sayılı kanunla, Ziraat Vekâleti teşkilâtının nakil ve teknik işletme vasıtalarıyla techizine dair gereken hükümler vazolunmuştur [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

§ İnekhanelere 2654 sayılı kanunun (45) hükümlerine göre mütedavil sermaye verilmesi hakkında kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4482 sayılı kanuna göre; sığır yetiştirme işleri için kurulmuş ve kurulacak inekhanelerden her birine ancak «50.000» liraya kadar mütedavil sermaye verilecek ve bu sermayeler 2654 sayılı kanun hükümlerine göre idare edilecektir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

§ Teknik ziraat ve teknik bahçivanlık okulları hakkında kabul buyurulan 19/7/1943 tarih ve 4486 sayılı kanuna göre; Ziraat Vekâleti, çeşitli ziraat işlerinin teknik yapıcısı ve başarıcısı olarak köylü, çiftçi çocuklarını yetiştirip köye vermek maksadiyle uygun göreceği yerlerde ve sayıda teknik ziraat okulları ve teknik bahçivanlık okulları ile bu okullara bağlı küçük, orta, büyük köylü öğretim işletmeleri kuracak ve bu okullar parasız yatılı olacaktır.

Kanun, vücuda getirilecek bu muhtelif müesseselerin kadrolarına, mali hususatına, bu teşekkülleri muvaffakiyetle bitirenlere yapılacak yardımlara, istifade edecekleri muafiyetlere, tâbi tutulacakları mükellefiyetlere, haklarında hükmolunacak cezalara dair gereken hükümleri vazetmektedir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

B) T. B. M. M. KARARLARI:

§ Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair olan 3656 sayılı kanunun onuncu maddesinin tefsirine mahal olmadığı hakkında Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ittihaz olunan 6/9/1943 tarihli zarara göre; 1) Mıntaka merkezleri Ankarada olan müfettişlerden Ankarada ikamet etmiyenlere muvakkat tazminat verilmeyeceği hakkındaki hüküm, mıntaka merkezi Ankarada olduğu halde vazifesini mıntaka merkezi haricinde bir yerde ifa sebebiyle daimi olarak Ankarada ikamet etmiyen müfettişleri istihdaf etmekte olup, vazifesi icabı Ankarada mukim olduğu halde teftiş maksadiyle mıntakası dahilinde bir mahalle giden müfettişlerin bu fıkra hükmünün şümulüne dahil olamayacağı; 2) Teftiş, müfettişlerin esas vazifeleri olduğu cihetle, bunların teftiş vazifelerini ifa sebebiyle seyahatleri, «muvakkat memuriyet» tabiriyle kastedilen ayrılma vaziyetinde telâkki edilemeyeceğinden muvakkat memuriyetle Anka-

(44) Bu hususta bütçe mevzuatına bakınız.

(45) Bk. Düstur, üçüncü tertip, cilt: 16, sahife: 459, Resmî Gazete, sayı: 2894.

radan ayrılanlara ait hükmün teftiş vazifesini ifa sebebiyle Ankara haricine giden müfettişlere şümulü olmayacağı anlaşılmış ve vazih olan bu sebeplere binaen kanunun hükmünün tefsirine mahal olmadığına karar verilmiştir [*Resmî Gazete*, 10 eylül 1943, sayı: 5504].

§ Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından ittihaz olunan 17/9/1943 tarih ve 1355 sayılı karara göre, Büyük Millet Meclisinin ruznamesine dahil mühim ve müstacel lâyiha ve teklifler tamamen intaç edilmiş olduğundan sayın mebusların intihap dairelerini tetkik ve teftişlerine imkân bırakmak üzere gelecek içtima 1 ikinciteşrin 1943 pazartesi gününe talik edilmiştir [*Resmî Gazete*, 23 eylül 1943, sayı: 5515].

C) TEFSİRLER;

§ Memurin kanununun sekizinci maddesi hakkında 16/7/1943 tarih ve 241 sayılı tefsire göre; memurin kanununun sekizinci maddesi hükmü, kadro sebebiyle açıkta bulunan veya vekâlet emrine alınan memurlara şamil değildir [*Resmî Gazete*, 27 temmuz 1943, sayı: 5466].

D) NİZAMNAMELER;

§ İcra Vekilleri Heyetinin 22/7/1943 tarih ve 2/20369 sayılı kararnamesiyle; 2/7/1937 tarihli orman nizamnamesinin yirmi sekizinci maddesinin birinci fıkrasının değiştirilmesi hakkında Ziraat Vekilliğince hazırlanan ve Devlet Şûrasınca tetkik ve tevdi kılınan nizamnamenin meriyete konulması kabul edilmiştir [*Resmî Gazete*, 4 ağustos 1943, sayı: 5473].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 22/7/1943 tarih ve 2/20373 sayılı kararnamesiyle; Münakalât Vekâletince tanzim ve Devlet Şûrasınca tetkik ve tevdi olunan «Devlet limanları işletme umum müdürlüğü memurlarının tayin, tebdil, terfi, tecziye usulleriyle bunlara verilecek harciraah, tazminat ve tahsisatlar hakkındaki nizamnameye ek nizamname» nin meriyete konulması kabul edilmiştir [*Resmî Gazete*, 4 ağustos 1943, sayı: 5473].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 22/7/1943 tarih ve 2/20374 sayılı kararnamesiyle; münakalât vekilliğince tanzim ve Devlet Şûrasınca tetkik ve tevdi olunan Devlet Demiryolları ve Limanları İşletme Umum Müdürlüğü memur ve müstahdemlerine verilecek harciraah, tazminat ve tahsisatlar hakkındaki nizamnamenin beşinci maddesinin değiştirilmesine ve bu nizamnameye bir muvakkat madde eklenmesine dair nizamnamenin meriyete konulması kabul olunmuştur [*Resmî Gazete*, 2 ağustos 1943, sayı: 5471].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 1/10/1943 tarih ve 2/20738 sayılı kararnamesiyle, İş Kanununun otuz beşinci maddesine istinaden İktisat Vekâletince hazırlanan ve Devlet Şûrasınca tetkik olunan «iş müddetleri» hakkındaki nizamname kabul edilmiştir.

On dört maddeden ibaret bulunan nizamnamenin muhtevasına göre; evvelâ iş müddeti tabirinin mânası tâyin edilmekte ve bundan sonra

nizamnamede tesbit edilen iş müddetleri hadlerinin arttırılması için, taallük eylediği işin imtidadına yahut yürütüm şartlarına göre, ancak «fazla saatler ile çalışma nizamnamesi» mucibince fazla çalışma müsaadesi alınması veya müteaddit işçi postaları çalıştırılması lüzumu tesbit olunmaktadır.

Nizamnamenin üçüncü maddesine göre, İş Kanununun şümulüne giren her türlü işlerden mezkûr kanunun üçüncü maddesi mucibince sanayiden sayılan işlerle türlü vasıf ve mahiyetteki toptan ticaret işleri ve ticarî faaliyetlerin yardımcı hizmetlerinden olan komisyonculuk, acentelik, nakliyatçılık ve emsali işlerde çalıştırılan işçilere, normal olarak, haftada en çok kırk sekiz saatlik iş müddeti tatbik olunacaktır. Keza, bir hafta için bahis mevzuu olan bu kırk sekiz saatlik müddet de, cumartesi günleri saat on üçte kapanması mecburî olan iş yerlerinde, haftanın diğer günlerinde en çok dokuz saati ve cumartesi günleri saat on üçten sonra dahi işlenmesi caiz iş yerlerinde ise günde en çok sekiz saati geçmemek şartıyla haftanın çalışma günlerine bölünecektir.

Ancak, bu nizamnamenin üçüncü maddesinde sayılı işlerden 394 numaralı hafta tatili kanununun üçüncü maddesi mucibince işbu kanun hükümlerinden müstesna olanlarda çalıştırılan işçilerin pazar gününe ait iş müddeti, diğer iş günleri gibi sekiz saat ve bu itibarla bunların haftalık iş müddeti de en çok elli altı saat olabilecektir. Fakat iş kanununun üçüncü veya dördüncü maddeleri mucibince sanayi işlerinden sayılmış olmakla beraber hafta tatili kanununun üçüncü maddesinden başka maddelerinden faydalanmak suretiyle pazar gününde dahi belediyelerden ruhsatname alarak işliyebilen sanayi iş yerlerinde çalıştırılan işçiler için haftada kırk sekiz saatlik iş müddeti esas muhafaza ve bunların münavebe suretiyle haftalık istirahat hakları temin edilecektir.

İşbu nizamname hükümlerinden herhangi birine aykırı harekette bulunan iş veren veya iş veren vekilleri hakkında, iş kanununun yüz onuncu maddesinin birinci bendi ve bu hareketlerinin tekerrürü halinde yüz on birinci maddesi mucibince takibat yapılacaktır. Nizamnamenin hükümleri Resmî Gazetede neşrinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir [*Resmî Gazete*, 3 teşrinisani 1943, sayı: 5546].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 11/10/1943 tarih ve 2/20739 sayılı kararnesiyle, İş Kanununun kırk yedinci maddesine istinaden İktisat Vekâletince hazırlanan ve Devlet Şûrasınca tetkik oluan «hazırlama, tamamlama veya temizleme işleri ile aralı işler» hakkındaki nizamname kabul edilmiştir.

Nizamname esas itibariyle üç bölüme ayrılmaktadır. Birinci bölüm «hazırlama, tamamlama, temizleme işleri» ne, ikinci bölüm «aralı işler» e, üçüncü bölüm «müşterek hükümler» e taallük etmektedir. İşbu nizamnamenin hükümleri, Resmî Gazetede neşrinden üç ay sonra yürürlüğe girecektir [*Resmî Gazete*, 3 teşrinisani 1943, sayı: 5546].

E) TALİMATNAMELER;

§ İcra Vekilleri Heyetinin 16/8/1943 tarih ve 2/20454 sayılı kararnesiyle,

mesiyle, tapu ve kadastro mektebi talimatnamesinin onuncu maddesi değiştirilmiştir [*Resmî Gazete*, 30 Eylül 1943, sayı: 5521].

Ş İcra Vekilleri Heyetinin 8/9/1943 tarih ve 2/20491 sayılı kararnamesiyle «toprak mahsulleri vergisi talimatnamesi» nin meriyete konulması kabul edilmiştir. Talimatname mevzu ve istisnalar, verginin mükellefi ve teklif yeri, verginin matrah ve nisbeti, hazırlık işleri, ölçü usulü, beyan ve tahmin usulü, verginin aynen tahsili, verginin nakden tahsili, vergilerinin alınması hususi hükümlere tâbi bulunan mahsuller, ceza müeyyideleri, bazı âfetler dolayısıyla hasara uğrayan mahsullere ait vergilerin terkinî, müteferrik hükümler gibi muhtelif serlevhadan mürekkep on iki bölüme ayrılmıştır.

Talimatnamenin birinci bölümünde verginin mahiyeti ve şümulü, vergiye tâbi mahsuller, bina mütemminatından sayılan avlı ve bahçelerde yetiştirilen mahsullerin istisna şartları, bahçe ve bağlarda zati ihtiyaç için yetiştirilen mahsullerin vergiden istisna şartları, ziraatin ıslah ve gelişmesi için kurulan bazı müesseselerde yetiştirilen mahsuller, umumî menfaatlere hâdim cemiyetlerin, okulların, hastahanelerin münhasıran kendi ihtiyaçlarına sarfedilmek üzere yetiştirdikleri mahsuller, iş esası üzerine kurulmuş olan ceza ve ıslah evlerinde yetiştirilmiş mahsuller hakkında gereken hükümler konmuştur.

İkinci bölümde verginin mükellefi, iştirakli icar ve işletmelerde vergi mükellefinin tayini, teklif yeri; üçüncü bölümde verginin matrahı, verginin nisbeti; dördüncü bölümde mükelleflerin beyanlarına göre hazırlık cetvellerinin tanzimi ve mahiyeti, mükelleflerin beyan tarihlerinin tesbiti ve ilânı, hazırlık cetvellerinin köy ve belediyelere gönderilmesi, hazırlık cetvellerinin açılması ve beyanların kaydı, beyanda bulunacakların tayin ve tesbiti, mükellefler tarafından beyan edilecek malûmatın mahiyeti, beyan edilecek ölçülerin kaydında istinad edilecek esaslar, mükellefler tarafından yapılanın beyanın kıymet ve şümulü, belediyelerle muhtar ve ihtiyar meclislerinin vazifeleri, hazırlık cetvellerinin tasdiki ve varidat idarelerine tevdi, beyanların tashihi ve vukua gelecek değişikliklerin kaydettirilmesi, afyon, pancar, tütün mahsulüne ait beyanlar; beşinci bölümde kazaların bölgelere tefriki, bölge âmirlerinin tayini ve aranacak vasıflar, bölge âmirlerinin vazife ve mesuliyetleri, ölçme memurlarının tayini, ölçme memurlarının vazife ve mesuliyetleri, ölçme memurlarına yapacakları işler hakkında verilecek talimat, ölçme memurlarının vazifelerinin nihayet bulması, ölçme defterlerinin tutuluş şekli, ölçme pusulaları ihbarnameleri, ölçme ihbarnamelerinin doldurulması, ölçü esasları, mikdarları ölçülmek suretiyle tesbit edilecek mahsuller, harman ve yığın yerlerinin cetvelden tesbit ve tayin edilmesi, ölçme kollarının teşekkülü ve faaliyete başlamaları, ölçme kollarının teşekkülüne mani sebeplerin izalesi, harman yerlerinde mahsulün ölçülmesi, vergi ve Devlet hisselerinin ayrılması, batöz ve biçer döğerlerle yapılan harmanlarda mahsulün ölçülmesi, Devlet hisseleriyle verginin ayrılması, ölçü işinin nihayetlenmesi ve neticelerin vekâletle vilâyet merkezine bildirilmesi hakkında hükümler konmuştur.

Altıncı bölümde tahmin bölgelerinin tesbiti, bölge âmirlerinin vazifeleri, tahmin memurlarının seçilmesi, tahmin memurlarının vazifesi, tahmin memurlarının yapacakları işler hakkında verilecek talimat, tahmin tarihlerinin tesbiti, tahmin kollarının teşekkülü, mahalle mümessilleriyle muhtar ve ihtiyar meclisi âzalarının tahmin koluna iştirak edemeyeceği haller, mahalle mümessilleriyle muhtar ve ihtiyar meclisi âzalarının tahmin kollarına iştirakten imtinaları, tahmin kollarının faaliyete başlama zamanı, miktarları mükelleflerin beyanı ve beyanın kontrol edilmesi suretiyle tesbit edilecek mahsuller, mahsul tahminlerinin yapılma tarzı, tahmin neticelerinin mükelleflere tebliği, tahmin ihbarnameleri, tahmin neticelerine yapılacak itirazlar, tahmin esnasında hazır bulunmayan mükelleflerin itiraz müddeti, itirazların tetkik mercii, itirazları tetkik şekli, itirazların tetkik müddeti, ikinci tahmin neticelerinin tesbit edilmesi, itirazları tetkik işinin nihayetlenmesi, ikinci tahmin kollarınca verilecek kararların mahiyeti, ikinci tahmin kollarının gelmemesi halinde tatbik olunacak muamele, birinci ve ikinci tahminlerin yapılmaması veya gecikmesi halinde tatbik olunacak muamele; yedinci bölümde vergileri aynen tahsil olunacak mahsuller, aynen alınacak vergide tahsil esasları, Devlet hisselerinin vergi ile birlikte istifası, muvakkat köy anbarları, muvakkat anbarların açılma zamanı ve aranacak vasıflar, muvakkat anbarların idaresi, muvakkat anbar yerlerinin mükelleflere bildirilmesi, mahsulâtın muvakkat anbarlara teslim müddeti, vergi ve devlet hisselerinin anbar memuru tarafından tesellümü, ölçme esasları ve miktarların kontrolü, nevi ve vasıf kontrolü ve çıkacak ihtilâfların halli, anbar bordrolarının tanzimi ve kaydedilecek malûmatın mahiyeti, müddetinde vergi ve Devlet hisselerini muvakkat anbara teslim etmeyen mükelleflerin tesbiti, mahsullerin muvakkat köy anbarlarından sevk edilmesi, mükelleflere tahmil edilen taşıma mecburiyeti, sevk puslaları, taşınacak malın evsafının tayini, mahsullerin müştereken taşınması halinde yapılacak muamele, taşınacak malların ölçülmesi ve ölçü esasları, anbardan çıkan malların deftere kaydı, taşıma mükellefiyetini müddeti içerisinde yerine getirmiyen mükelleflerin tesbiti ve mahsullerin taşınması, teslim yerleri, verginin aynen tahsiline müteallik müşterek hükümler gibi muhtelif hususata müteallik esaslar tesbit olunmuştur.

Sekizinci bölümde verginin nakden tahsili; dokuzuncu bölümde vergilerinin alınması hususî hükümlere tâbi bulunan mahsuller; onuncu fasılda, istihsal yerlerinin beyan edilmesi veya eksik beyan edilmesi, tesbit edilen mahsullerden başka yerlerde harman yapılması, ölçülmeden harman ve yığın yerlerinden mahsullerin kaldırılması, aynı vergilerin zamanında teslim olunmaması gibi hallerde mevzuubahs olan cezaî müeyyideler; on birinci bölümde bazı âfetler dolayısıyla hasara uğrayan mahsullere ait vergilerin terkinini; on ikinci fasılda maddî hataların ıslahı, itiraz yolları, tahakkuk müruru zamanı, tahsil müruru zamanı, teşkilâtta istihdam olunacak memurların tayini, muhtar ve ihtiyar meclislerinin vazifelerini yapmamaları, aynı ve nakdi vergilerin tediye edilmemesi halinde tatbik olunacak muamele gibi mütenevvi hususat ile ilgili hükümler vazedilmiştir [*Resmî Gazete*, 11 eylül 1943, sayı: 5505].

F) İCRA VEKİLLERİ HEYETİ KARARLARI;

§ İcra Vekilleri Heyetinin 30 mayıs 1943 tarih ve 2/20024 sayılı kararnameyle; satın alacağı istihlâk maddelerini ortaklarına dağıtmak ve ortaklarının ihtiyaçlarını karşılayacak sair teşebbüslerde bulunmak maksadiyle merkezi «Gündoğmuş» olmak üzere 30 sene müddet ve 600 Türk lirası sermaye ile teşkiline başlanan «Gündoğmuş Memurlar İstihlâk Kooperatifi» nin esas mukavelenamesi tetkik edilerek Ticaret Kanununun 480 inci maddesine tevfikan adı geçen şirketin teşkiline izin verilmesi kabul olunmuştur [*Resmî Gazete*, 11 ağustos 1943, sayı: 5479].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 24/5/1943 tarih ve 2/20244 sayılı kararnamesiyle; satın alacağı istihlâk maddelerini ortaklarına dağıtmak ve ortaklarının ihtiyaçlarını karşılayacak sair teşebbüslerde bulunmak maksadiyle merkezi «Polatlı» olmak üzere otuz sene müddet ve 2,000 Türk lirası sermaye ile teşkiline başlanan «Polatlı memurlar istihlâk kooperatifi» nin esas mukavelenamesi tetkik edilerek ticaret kanununun 480 inci maddesine tevfikan adı geçen şirketin teşkiline izin verilmesi kabul olunmuştur [*Resmî Gazete*, 28 temmuz 1943, sayı: 5467].

§ İcra Vekilleri Heyetince ittihaz buyurulan 8 temmuz 1943 tarih ve 2/20235 sayılı kararname ile: Devlet Demiryolları ve limanları işletme umum müdürlüğünce işletilmekte olan çeltek linyit kömür madeninde ücretli iş mükellefiyetinin tesisi kabul olunmuştur [*Resmî Gazete*, 14 temmuz 1943, sayı: 5455].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 1/7/1943 tarih ve 2/20243 sayılı kararnamesiyle; değişmez ve dar gelirlilere ucuz fiyatla tevzi edilmekte bulunan şeker mikdarının, 1 temmuz 1943 tarihinden itibaren, değişmez gelirliler için nüfus başına ayda 600 gramdan bir kiloya ve dar gelirliler için de 300 gramdan 500 grama çıkarılması kabul edilmiştir [*Resmî Gazete*, 26 temmuz 1943, sayı 5465].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 24/6/1943 tarih ve 2/20244 sayılı kararnamesiyle, barut ve patlayıcı maddeler, silâh ve teferruatı inhisarına mütedair 4374 sayılı kanunun yedinci maddesi mucibince inhisar altında bulunan maddelerden alınacak inhisar resminin azamî ve asgarî hadleri hakkında tesbit olunan esaslar kabul edilmiştir [*Resmî Gazete*, 29 temmuz 1943, sayı: 5468].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 16/7/1943 tarih ve 2/20293 sayılı kararnamesiyle; Türk parası kıymetini koruma hakkındaki on iki sayılı kararın sekizinci maddesini tadil eden 2/18669 sayılı kararnamenin birinci maddesinin yedinci fıkrasında yazılı mallar listesine 1942-1943 mahsulü fındığın da ilâve edilmesine dair olan kararın meriyete konulması kabul edilmiştir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 16/7/ 1943 tarih ve 2/20302 sayılı kararnamesiyle; 2/19527 sayılı kararname ile meriyete konulmuş olan K/433 sayılı kararın ikinci maddesindeki müddetin 6/7/1943 tarihinden itibaren

yedi ay daha uzatılmasına dair olan K/161 sayılı kararın meriyete konulması kabul edilmiştir [*Resmî Gazete*, 24 temmuz 1943, sayı: 5464].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 26/7/1943 tarih ve 2/20358 sayılı kararnamesiyle, Türk çimentosu ve kireci anonim şirketine ait Zeytinburnu çimento fabrikasına el konulması hakkındaki K/464 sayılı kararın meriyete konulması kabul edilmiştir [*Resmî Gazete*, 28 temmuz 1943, sayı 5467].

Mezkûr K/464 sayılı kararın muhtevasına göre, Türk çimentosu ve kireci anonim şirketine ait Zeytinburnu çimento fabrikasına, Millî Korunma kanununun on sekizinci maddesine müsteniden işletilmek üzere el konmuş; fabrikanın bütün bina ve müstemilâtı ile tesisat, makine, alât ve edevatı, fabrikanın işletilmesine veya çimento istihsaline yarıyan her nevi madde ve yardımcı malzeme, imal edilmiş veya imal edilmekte olan çimentolar el koyma muamelesinin şümulüne ithal edilmiştir.

§ İcra Vekilleri Heyetinin 9/8/1943 tarih ve 2/20426 sayılı kararnamesiyle; muhtelif sınaî mamullerin istihsal ve tevzilerinin tanzimi mevzuunda millî Korunma kanununa tevfikân İktisat Vekâletine verilen veya verilecek olan vazifelerin tedviri için mezkûr vekâletin merkez teşkilâtına Millî Korunma kanununun altıncı maddesi mucibince bir kadro ilâvesi ve bu kadronun 1943 takvim yılı nihayetine kadar karşılığı olmak üzere İktisat Vekâleti emrine 30,000 lira tahsisi hakkındaki K/465 sayılı kararın meriyete konulması kabul olunmuştur [*Resmî Gazete*, 20 ağustos 1943, sayı: 5487].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 8/9/1943 tarih ve 2/20509 sayılı kararnamesiyle; zabıtaî saydiye nizamnamesinin yirmi beşinci maddesinin tatbikat suretini göstermek üzere Maliye Vekilliğince tanzim ve 17/8/1943 tarih ve 182161/16/6028 sayılı tezkeresiyle teklif olunan karar meriyete konulmuştur [*Resmî Gazete*, 22 eylül 1943, sayı: 5514].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 8/9/1943 tarih ve 2/20525 sayılı kararnamesiyle, Ödemiş, Siirt, Sütçüler, Bingöl ve İstanbulda beş gençlik kulübünün tesisi kabul edilmiştir [*Resmî Gazete*, 22 eylül 1943, sayı: 5514].

§ İcra Vekilleri Heyetinin 18/9/1943 tarih ve 2/20635 sayılı kararnamesiyle; millî korunma kanununun 14 üncü maddesinin verdiği salâhiyete dayanılarak İzmir, Aydın, Manisa, Denizli, Balıkesir, İçel, Seyhan, İstanbul, Kars, Antalya, Malatya, Kayseri, Konya, Gazi Antep vilâyetlerinde bulunan 1942 mahsulü pamuklara el konmuştur [*Resmî Gazete*, 21 eylül 1943, sayı: 5513].

§ İcra Vekilleri Heyeti, 3/12/1943 tarih ve 3/105 sayılı kararname ile, Ticaret Vekâletine, lüzum gördüğü maddelerin istihlâk ve satış şekil ve mikdarlarını tayin ve tahdit etmek salâhiyetlerinin verilmesine dair K/487 sayılı kararın meriyete konulmasını kabul etmiştir [*Resmî Gazete*, 16 kânunuevvel 1943, sayı: 5579].